

Муниципаль бюджет төп гомуми белем бирү учрежденияесе
"Түбән Чыршылы төп гомуми белем бирү мәктәбе"
Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы

**9 сыйныфта татар теленнән
Төп Дәүләт Имтиханына эзерләнү планы**

ТДИ на эзерлек эшенең максаты һәм бурычлары:

Шөгылләр вакытында укучылар түбәндәгеләрне **өйрәнергә тиеш:**

- ТДИ эчтәлеге өстендә эшләр (игътибар белән биремнәрне укып, аның формулировкасын һәм мәгънәсен аңларга тиешләр);
- биремне аңа куелган инструкциялар буенча төгәл итеп башкара белү;
- төрле имла эчтәлеген яза белү;
- мөстәкыйль рәвештә, бирелгән вакытны биремнәргә бүләр белү;
- Үрнәк нигезендә басма хәрәфләр белән төгәл һәм дөрес итеп бланк тутыру ;
- Бланкта дөрес итеп җавапларны урнаштыра белү;
- Озак вакыт аралыгында игътибар белән эшләр күнекмәләре булдыру

Эшчәнлекнең төп максатлары:

- татар теле фәнненнән ТДИ-ын үтү өчен кирәкле булган күнекмәләргә формалаштыру
- укучыларның татар теленең фонетик, орфоэпик, орфографик, лексик, грамматик нигезләреннән алган белемнәрне системалаштыру, катлаулырак формаларда өйрәтүгә дөвам итү;
- телнең төп грамматик чараларын язма һәм телдән сөйләм процессында кулланырга ирешү;
- укучыларның ижади һәм мөстәкыйль фикерли алу мөмкинлекләрен үстерү, үз фикерләрен дәлилли белергә күнектерү;
- татар әдәби тел нормаларын һәм стилистик мөмкинлекләрен ачык күзаллауга, аларны тиешенчә кулланырга белергә өйрәтү;
- -телне тулы бер система буларак күзаллау;
- -текст һәм башка мәгълүмати чаралар белән эшләр, аннан кирәкле мәгълүматны таба белү һәм аны тиешенчә үзгәртә алу күнекмәләрен үстерү;
- -укучыларның орфографик һәм пунктуацион грамоталылыгын камилләштерү.

Бурычлар:

- укучыларның игътибарын телнең эстетик функциясен чагылдыручы әдәби текстка, өйрәнелә торган тел күренешләренең сәнгатьлелек ягына юнәлтү;
- балалар туган телнең матурлыгын күрергә һәм ишетергә өйрәнсеннәр, нинди сурәтләр чаралары аша аның тормышка ашырылуын аңласыннар өчен телнең тасвирлау һәм сурәт ясау мөмкинлекләрен күрсәтү, телнең жанлы халәтен, кулланылыш рәвешен өйрәнәп, сүз белән сөйләм арасындагы бәйләнешнең нигезенә ныграк төшенергә, әдәби эсәрдә һәм

- автор сөйләмәндә сүзнен тәмен, ямен, матурлыгын тоярга, үз сүзен, фикерен әйтә белергә өйрәтү.
- әдәби тел нормаларын күнекмәләрдә дәрәс куллана алуға өйрәтү, ижадилыкка омтылу

Белем һәм күнекмәләр

ТДИ-на әзерлек эшчәнлегеннән соң укучылар белергә тиеш:

- үз сөйләмәндә төрле грамматик кагыйдәләрне урынлы куллана белү;
- белешмә материаллардан, аерым алганда, төрле лингвистик сүзлекләрдән - аңлатмалы, синонимнар, антонимнар, фразеологизмнар һ.б. сүзлекләрдән файдалана белү;
- мөстәкыйль рәвештә тикшеренү эшләре язу, язмаларны редакцияләү, үзенә һәм иптәшләренә эшләрен рецензияли белү.
- үзенең сөйләмәндә һәм янәшәндә булганнарның сөйләм кимчеләкәрен күрә һәм төзәтә белү.
- алган белемнәрне практикада куллана алу.

ТДИ-на әзерлек планы

№	Уздырылган чаралар	Вақыты
I. Укытучының методик һәм үз белемен күтәрү эшчәнлеге		
1	2023-2024 нче елда татар теленнән ТДИ оештыру һәм уздыру буенча норматив-хокукый базаны өйрәнү.	09-10.2023 Аналитик отчет һәм инструктив-методик документлар басылып чыгу барышында
2	2023 нче елгы ТДИ әзерлек барышында кулланы өчен РФ, ТР Мәгариф һәм Фән министрлыкларының узган еллардагы БРТ нәтижәләре буенча аналитик отчет һәм инструктив-методик хатларын өйрәнү.	
3	2022-2023 нче елгы контроль (КИМ) материалларын өйрәнү.	
4	Укучыларның ТДИ-на әзерлек эшен оештыруны күздә тоткан семинарларда катнашу	район планы буенча
5	Укучыларның ТДИ әзерлек эшен оештыруда тәҗрибә уртаклашу максатында, мәктәп методик берләшмәләре, район методик берләшмәләре эшендә, төрле семинарларда, ТР электрон мәгариф кысаларындагы сообществоларда катнашу.	Уку елы дәвамында
6	Татар теле һәм әдәбияты кабинетларында 2023-2024 нче елгы ТДИ контроль (КИМ) материалларына туры килерлек дидактик, күрсәтмә һәм таратма материал туплау.	Уку елы дәвамында
7	Узган елгы ТДИ нәтижәләре һәм аңа әзерлек барышында уздырылган чараларга диагностика һәм мониторинг алып бару.	Уку елы дәвамында
II. Укучылар белән эш		
1	Татар теле һәм әдәбияты кабинетларында укучылар, ата-аналар өчен	Сентябрь,

	2024 нче елгы ТДИ-на эзерлекне яктыртучы стенд һәм папка булдыру.	октябрь
2	Дәресләрдә укучыларның ТДИ-на эзерлеген төрле дәрәжәдәге имла, тренажердагы биремнәр, ТДИ форматындагы контроль эшләр аша оештыру.	Уку елы дәвамында
3	Укучыларны ТДИ эзерләүне өстәмә вакытта оештыру.	Һәр дүшәмбе
4	ТДИ форматында мәктәп һәм мәгълүмати-ресурслар үзәге материаллары белән укучыларга сынау эшләре уздыру.	Мәктәп һәм ресурслар үзәге планы буенча
5	ТДИ-на эзерлек барышында укучылар белән индивидуаль консультацияләр уздыру.	Укучылар соравы буенча, Дүшәмбе
6	Жаваплар бланкын тутыруны аңлату өчен практикумнар уздыру. Атна саен еш очрый торган сүз, тыныш билгесе хаталарын карау, өйрәнү. Текстны аңлау, микротемаларга бүлүне кабатлау, ныгыту.	Уку елы дәвамында
7	Психологик ярдәм күрсәтү максатында ТДИ-на эзерлек барышында укучылар белән әңгәмәләр уздыру.	Һәр эзерлек язма эше узу алдыннан
	III. Ата-аналар, мәктәп администрациясе, жәмәгатьчелек белән эшләү.	
	Ата-аналарны 2024 нче елда татар теленнән дүлэт йомгаклау аттестациясен уздыру тәртибе һәм сынап карау тестларының нәтижәләре белән таныштыру, укучыларга гаиләдә психологик ярдәм һәм уңай халәт тудыру кирәклеген аңлату максатында сыйныф жылышларында чыгышлар ясау.	Ата-аналар жылышларын уздыру планы буенча

Укытучылар һәм укучылар өчен әдәбият исемлеге

1. Гарипова В.А., Шакирова Г.Р. Бердәм республика тесты үтүгә эзерләнү өчен кулланма. Туган телдә (татар телендә) төп гомуми белем бирү оешмалары өчен. -Казан: Гыйлем, 2015. -64 б.
2. Татар теле: Кагыйдәләр жыентыгы. Анализ үрнәкләре./Төз.-авт. Гыймадиева Н.С., Галләмова Р.В.-Казан: Гыйлем, 2012. -64 б.
3. Денмөхәммәтова Э.Н., Вәлиева М.Н., Тарханова Г.И. Жыйнакландырылган изложение һәм сочинение-фикерләмәне ничек язарга: Татар телендә урта гомуми белем бирү мәктәбе һәм рус мәктәбенең татар төркемнәре өчен.-Казан: Гыйлем, 2014.-56 б.
4. Изложениеләр жыентыгы. Татар теленнән язма имтиханга хәзерләнү һәм аны үткәрү өчен. 9 сыйныф.
- Казан: “Мәгариф”, 2002